

Beslut

Datum 2025-03-07

Dnr 2024:9766

Sida **1 (20)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Västervångskolans anpassade grundskola i Trelleborgs
kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Västervångskolans anpassade grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Västervångskolans anpassade grundskola den 23 januari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Anna-Carin Kostic och Roger Persson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Västervångskolans anpassade grundskola i Trelleborgs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Västervångskolans anpassade grundskola i Trelleborgs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i flera delar** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 1 oktober 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2024:9766) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning**Undervisningen är aktuell och fördjupad men endast till viss del återkommande**

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet är aktuell och fördjupad, men endast i viss mån återkommande.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att det pågår undervisning om sexualitet, samtycke och relationer i alla årskurser på högstadiet, men att undervisningen inte omfattar inplanerade inslag om hedersrelaterat våld och förtryck. Lärarna beskriver hur eleverna i olika ämnen arbetar med bland annat frågor som samtycke, identitet, hbtqi, normer, kroppsideal och jämställdhet. Av intervjuer med lärarna och av dokument som begärts in från huvudmannen och skolan framgår att lärarna arbetar utifrån ett årshjul som kallas för röda tråden. Röda tråden omfattar årskurserna 7–9 och i denna ingår respektive ämnes centrala innehåll samt läroplanens inledande delar och förslag på teman och projekt. De olika arbetsområden som ingår omfattas också av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Kunskapsområdet ligger fördelat på olika terminer i olika ämnen. Lärarna berättar att olika arbetsmoment inom kunskapsområdet även återkommer i andra sammanhang, till exempel i skolans gemensamma värdegrundsarbete. Av intervjuer med lärarna framgår att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inte behandlas återkommande i planerad form utan främst förekommer i samband med att de tittar på nyheterna eller på förekommen anledning.

I intervjuer berättar lärarna att de håller sig uppdaterade inom kunskapsområdet genom att ta del av information på olika hemsidor exempelvis när det kommer till arbetet med olika begrepp inom kunskapsområdet och ger Riksförbundet för sexuell upplysnings (RFSU) hemsida som exempel. Detta bekräftas i intervjun

med rektorn som ger exempel på några hemsidor som lärarna använder i undervisningen. Lärarna berättar att de läromedel som finns inte alltid är uppdaterade och att de i stället skapar eget material utifrån olika delar samt anpassar det utifrån den elevgrupp de har, till exempel genom att lägga till bildstöd. I intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att de använder olika lärverktyg som är anpassat efter elevernas kunskapsnivå som böcker, filmer och applikationer. Lärarna uppger också att eleverna i ämnesundervisningen får titta på nyhetsrapportering anpassad för unga. Enligt lärarna relaterar innehållet i nyheterna ibland till kunskapsområdet och de ger som exempel att vissa frågor har handlat om hedersproblematik.

Det framkommer i intervjuer med rektorn och lärarna att vid behov används elevhälsan och besök på ungdomsmottagningen för att komplettera innehållet i kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna planerar och förbereder besöken tillsammans med eleverna. Vidare framkommer att lärarna vid behov tar stöd av elevhälsans kompetens för att få stöd gällande undervisningen om kunskapsområdet.

Vidare visar granskningen att fördjupning sker dels genom att kunskapsområdet återkommer dels genom att lärarna lyfter elevernas frågor. Lärarna bygger vidare med ny kunskap genom att koppla till sådant de gjort tidigare. De utgår från en bas och fördjupar sedan innehållet i undervisningen.

Samordnad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen och undervisningen är samordnad

Granskningen visar att det finns ett organiserat och medvetet arbete på skolan för att samordna undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att eleverna får en helhetsbild.

Av intervjuerna med lärarna framgår att kunskapsområdet främst berörs i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen, men att valda delar också kommer in i ämnen som svenska, bild, idrott och hälsa, teknik samt hem- och konsumentkunskap. Av intervjuer med lärarna och av dokumentation som begärts in av huvudmannen och skolan framgår att det sker ett samarbete mellan framförallt de naturorienterande och samhällsorienterande ämnena inom kunskapsområdet, till exempel i arbetet med identitet och sexualitet. Det framkommer i intervju med lärarna att det finns andra lärare som fångar upp olika områden som de naturorienterande ämnena tar upp för att sedan tangera det i sin egen undervisning. Till exempel har ämnet idrott och hälsa tagit upp hygien, psykisk ohälsa och kroppen. Lärarna beskriver att det finns förutsättningar på skolan för samarbete i form av veckovisa möten. Det framkommer att det finns ett samarbete på skolan om värdegrundsarbetet i form av olika värdeord såsom trygghet, gemenskap och alla människors lika värde.

Kunskaper i undervisningen

Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och frågor om sexualitet och samvaro

Av intervjuer med lärarna och eleverna framkommer att undervisningen innehåller flera olika arbetsuppgifter inom kunskapsområdet som bidrar till att eleverna får kunskaper om bland annat människokroppen, puberteten, människans reproduktion, identitet, könsroller, samtycke samt sexualitet och könsidentitet. I naturorienterande ämnen får eleverna till exempel arbeta med kroppens anatomi och puberteten och i samhällsorienterande ämnen har de till exempel arbetat med relationer. Eleverna berättar att de i undervisningen har pratat om hur det kan kännas i kroppen när man blir kär. Elevhälsan har också pratat i klasserna om hygien, sex och samlevnad. Lärarna berättar att de främst arbetar på digitala plattformar där det finns uppgifter och frågor. De kan även använda material som bildspel eller uppgifter från grundskolan och anpassa till den aktuella elevgruppen. Eleverna berättar att de i undervisningen framförallt har tittat på filmer och arbetat med olika uppgifter på datorn. Vidare framgår det att undervisningen innehåller arbetsuppgifter som innebär att reflektera om normer som finns gällande utseende och förväntningar på flickor och pojkar.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuerna med lärarna framgår att undervisningen innehåller arbetsuppgifter som stärker elevernas förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Lärarna berättar exempelvis att de använder sig av värderingsövningar i arbetet med kunskapsområdet och att eleverna då själva får ta ställning i olika frågor. Lärarna brukar tydliggöra i diskussioner att det inte alltid finns svar som är rätt eller fel. I intervjun med rektorn framkommer att en viktig fråga generellt för personalen på skolan är att förbereda eleverna inför framtiden genom att stärka eleverna i att göra egna val. Eleverna behöver veta hur de ska anpassa sig i samhället och hur de förväntas bete sig. Lärarna menar att det är av stor vikt att öva eleverna i att i olika sammanhang själva ta ställning i olika frågor eftersom eleverna tillhör en grupp som inte alltid är medvetna om att de kan göra självständiga val.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Av intervjuer med lärarna och eleverna framgår att de arbetar med relationer, respekt, empati och acceptans för andra människors olikheter samt samtycke i undervisningen. Lärarna beskriver att de bland annat ritpratar, spelar upp teater, tittar på tv-serier och läser skönlitteratur som ett led i att förstå andra människor. Lärarna visar också på alternativa sätt att tänka på i olika situationer. Exempelvis lyfter lärarna fram elevernas svårigheter och sätter det i relation till andra

människors svårigheter för att visa på vilka olika utmaningar olika människor har. Undervisningen tar också upp vänskap, trygga relationer och hur man ska göra för att andra ska må bra. Exempelvis har de sett en film om kärlek och relationer. Eleverna berättar också att de har pratat om barnkonventionen och att alla människor är lika mycket värda.

I intervjuerna uppger lärarna att de har pratat om samtycke i såväl de naturorienterande ämnena som de samhällsorienterande ämnena samt i svenska och engelska. Lärare ger bland annat exempel på att de har pratat om samtycke i relation till de privata delarna på kroppen och vad som är okej respektive inte okej att beröra. Lärarna beskriver att det har pratats om vikten av att säga nej, hur man kan säga nej och vad som händer om man inte säger nej. De har också pratat om sexuell utsatthet i krig, om man måste ha sex för att man är gift och om att få välja sin partner. Eleverna berättar att de i undervisningen har tittat på filmer som bland annat tagit upp samtycke. Rektorn berättar att det är viktigt att ge konkreta exempel som att vissa tycker om att kramas medan andra inte gör det.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast i viss mån till hedersrelaterat våld och förtryck

I intervjuer med såväl lärare som elever framkommer exempel på att lärarna arbetar med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som ses som manligt och kvinnligt samt hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor. Ämnen som bild, hem- och konsumentkunskap samt idrott och hälsa tar upp frågor om könsroller i undervisningen. Till exempel har de i hem- och konsumentkunskap pratat om vem som utför olika sysslor i hemmet. Undervisningen har också lyft kön i förhållande till olika yrken och lärarna är då noga med att exempelvis inte visa en bild på en manlig brandman. Lärarna uppger att det finns många normer att lyfta vad gäller kön och att lärarna behöver föregå med gott exempel. Även i samhällsorienterande ämnena pratar de om skillnader mellan män och kvinnor. I intervju berättar eleverna att de har pratat om att man kan vara kär i någon av samma kön. Lärarna berättar att de arbetat med hbtqi-frågor i samband med spontana frågor som kommit upp i undervisningen men även i planerade moment då exempelvis olika begrepp diskuterats såsom cis-person (en person vars biologiska kön överensstämmer med dess juridiska sociala och självidentifierade kön) till exempel.

Av intervjuer framgår att eleverna endast till viss del ges möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik. I granskningen framkommer att samtalen om heder inte sker som inplanerade inslag, utan handlar om att fånga frågor i flykten. I lärarintervjuerna framkommer att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck främst uppstår till exempel om de nyhetsprogram som de regelbundet tittar på täcker ämnen relaterade till detta.

Lärarna har då bland annat berättat för eleverna vad som kan vara lagligt i andra länder men straffbart i Sverige. Elever ger exempel på att samtal i undervisningen har handlat om att välja vem man blir kär i och hur det kan vara i andra kulturer. Av inkommen dokumentation från huvudmannen i form av olika planeringar och utdrag av arbetet med röda tråden framgår inte att lärarna planerar att arbeta med hedersrelaterat våld och förtryck i undervisningen med eleverna. Det finns också lärare som berättar att de inte undervisar om heder på sistone då de inte haft elever med sådan problematik men att de måste vara uppmärksam på om de har elever som utsätts för sådant. Enligt rektorn undervisar lärarna om våld och våld i nära relationer men använder sig inte av begreppen hedersrelaterat våld och förtryck.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Av intervjuerna med elever, lärare och rektorn framgår att eleverna får arbeta med ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier. Lärare berättar bland annat att eleverna i bild, hem- och konsumentkunskap och samhällsorienterande ämnen har fått prata om hur manligt respektive kvinnligt kan framställas i reklam. Lärarna uppger att de arbetar både med frågor som kommer upp spontant om sociala medier och utifrån inplanerade moment i undervisningen. Exempelvis har de pratat om risker på nätet, att bli lurad och grooming. De har pratat om att allt inte är sant på sociala medier och att en person på nätet inte behöver vara den person den utger sig för att vara. De har tagit upp att man inte ska visa kroppsdelar på sig själv och dela bilder på sig själv för bilder försvinner inte från nätet. De har tittat på en upplysningsfilm om sociala medier samt i samband med arbetet med kroppen tittat på variation av utseende. Rektorn beskriver att lärarna måste ta hänsyn till elevernas kunskapsnivå när de planerar undervisningen om nätet, sociala medier och pornografi, det behöver finnas en viss bredd men samtidigt en bra balans. I intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att lärarna arbetar med sociala medier och även pornografi.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är relevanta och lärmiljön är tillgänglig

Granskningen visar att arbetsuppgifterna i undervisningen är relevanta och ger eleverna möjlighet till att utveckla sina kunskaper utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov av att lära tillsammans och på olika sätt, i både de teoretiska och praktisk-estetiska ämnena. I undervisningen används flera alternativa kommunikationsverktyg för att tillgängliggöra undervisningen för samtliga elever.

I intervjuerna ger lärarna och eleverna flera exempel på hur de arbetar med kunskapsområdet. Enligt lärarna arbetar de på olika sätt och utifrån olika metoder för att få med sig alla elever och göra ett abstrakt innehåll mer konkret. Bland annat använder de sig av bildstöd, texter, genomgångar och liknelser. Lärare beskriver att de till exempel bryter ner ett innehåll i mindre delar, repeterar, förklarar på olika sätt, arbetar praktiskt eller tittar på serier för att skapa en förståelse hos eleverna. Till exempel har eleverna fått genomföra olika experiment med kondomer och tamponger. För att berätta eller förtydliga en situation eller för att förklara ett ord använder sig lärare också av ritprat, rollspel och känslökort. Av intervjuerna med lärarna framkommer att lärarna skapar sitt eget material och anpassar efter vad som fungerar för eleverna då det finns liten tillgång på material som är avsett för anpassad grundskola. Lärare skapar egna presentationer med både faktakunskaper och dilemman, arbetar med värderingsövningar och bilder att analysera. Lärarna använder sig också av digitala program och webbsidor där eleverna själva kan söka information och arbeta med uppgifter med koppling till kunskapsområdet.

Av Skolinspektionens observation av den fysiska lärmiljön i klassrummet framgår att lärmiljön är utformad och organiserad efter att elever ska kunna sitta avskilt, i mindre grupper och tillsammans. Elevernas klassrum är möblerat så att eleverna har en enskild arbetsplats med tillgängliga individuella hjälpmedel och arbetsmaterial. Det finns även möjlighet i klassrummet för alla elever att samlas runt ett gemensamt bord. Lärarna beskriver att de använder sig av flera olika hjälpmedel så som tecken som stöd, bildstöd, filmer och begreppskort för att

förstärka eller konkretisera. Rektorn berättar att de nyligen har köpt in interaktiva bildskärmar till skolan.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen främjar ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att det finns strategier och arbetssätt som sätter ramar för att få med sig eleverna och främja en god samvaro och trygghet i undervisningsmiljön.

Det framkommer i elev- och lärarintervjuer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer äger rum med aktivt lärarstöd och att elever oavsett könstillhörighet känner sig trygga i att delta, även när undervisningen berör svåra eller känsliga frågor. Lärarna beskriver vikten av att skapa en god relation till eleverna och lyfta elevernas styrkor för att de ska känna sig trygga att samtala. Lärarna förmedlar att det är okej att göra fel. Lärarna berättar att elever som har svårt att uttrycka sig ibland har en vuxen bredvid sig som kan föra talan. Lärarna har olika strategier för att göra alla elever delaktiga i samtal i undervisningen. Bland annat låter lärarna eleverna reflektera enskilt, i par med andra och tillsammans i större grupp. De arbetar också med turtagning, handuppräckning och varierar olika frågetyper så som öppna och direkta frågor. Lärare brukar också i samband med diskussioner om känsliga frågor klargöra klassrumsreglerna i början av en lektion och hänvisa till dessa om någon bryter mot dem, eller lyfta upp till diskussion ifall något olämpligt uttalas.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen fångar upp elevernas intresse och gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att undervisningen fångar upp aktuella frågor som har koppling till kunskapsområdet samt ger eleverna möjlighet att vara delaktiga i planering och genomförande.

Lärarna berättar att innehållet i undervisningen inom kunskapsområdet ofta utgår från frågor som eleverna vill lyfta. Lärarna ger exempel på att diskussioner om ämnen som pornografi och heder har varit frågor som har lyfts till diskussion på initiativ från eleverna. I intervjuer med elever, lärare och rektorn framkommer exempel på att lärarna fångar upp frågor som eleverna möter på sociala medier och i nyhetsflödet. Exempelvis tittar eleverna kontinuerligt på nyhetssändning anpassad för unga och lärarna berättar att det vid flera tillfällen handlat om frågor inom kunskapsområdet, till exempel ämnen som våldtäkt och sexuellt våld i krig som de sedan diskuterat vidare i klassrummet.

I intervjuer med lärare och rektorn framkommer att det finns olika sätt i undervisningen för att göra eleverna delaktiga. Dels får eleverna möjlighet att ge förslag på sådant de vill veta mer om, dels genom att lärare och resurspedagoger fångar upp sådant som är aktuellt för elevgruppen. Det framkommer också i intervjuerna att eleverna får utvärdera undervisningen på olika sätt. Exempelvis uppger lärarna att eleverna i slutet av lektionen får göra en utvärdering med hjälp av avslutningsfrågor och om eleverna har synpunkter på något i undervisningen anpassar lärarna sedan kommande lektioner utifrån dessa kommentarer. Lärarna berättar också att de har något som de kallar veckans guldskrud då de samlas i ring och alla berättar för varandra vad som har varit bra under dagen.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn har en begränsad uppfattning om hur kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen

Granskningen visar att rektorn till viss del styr och leder arbetet med att kunskapsområdet ska behandlas återkommande i utbildningen.

Det framkommer i lärar- och rektorsintervjun att lärarna i samband med att förändringarna i läroplanen infördes 2022 såg över och uppdaterade skolans årshjul. Utöver detta har rektorn initierat ett kontinuerligt värdegrundsarbete som i delar kopplar till kunskapsområdet. Det handlar till exempel om respekt, relationer och rättigheter. Rektorn och lärarna berättar att skolan uppmärksammar hbtq-frågor bland annat i samband med en temadag. Enligt lärarna är det de själva som styr innehållet i undervisningen utifrån läroplanen och kursplanerna. Rektorn styr att de ska arbeta utifrån årshjulet. Rektorn berättar att hen har tillgång till lärarnas planeringar via en digital plattform. I intervjuer med lärarna och av inkommen dokumentation från skolan och huvudmannen framkommer dock att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck framför allt blir en del av undervisningen i samband med nyhetsrapporteringen eller på förekommen anledning och inte i form av inplanerade och återkommande moment.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger lärarna förutsättningar att samordna undervisningen i olika ämnen

Granskningen visar att det finns en samordning av undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

I lärar- och rektorsintervjun framkommer att lärarna arbetar utifrån årshjulet av vilket det framgår vad lärarna ska arbeta med inom respektive ämne varje år. I samband med implementeringen av de nya skrivningarna i läroplanen 2022 såg lärarna över hur kunskapsområdet skulle komma in i alla ämnen och möjligheter till samplanering. Det finns avsatt tid varje vecka för lärarna att samplanera undervisningen och enligt rektorn finns en förväntan på att det också sker en samplanering vid dessa tillfällen. Lärarna berättar att rektorn ser till att värdeorden går in i alla ämnen och trycker på att samverkan är bra. Lärarna delar med sig av sina planeringar via olika digitala kanaler och kan på så sätt delge och tipsa varandra om undervisningen. Lärarna berättar också att det finns en utvecklingsgrupp på skolan som har fått i uppdrag att diskutera olika utvecklingsfrågor med lärarna.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger möjligheter till kompetensutveckling och stöd i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att rektorn tar reda på vilken kompetensutveckling som lärarna har behov av och att lärarna får det stöd de behöver i arbetet med kunskapsområdet.

I intervjuer med lärarna framkommer att rektorn tar reda på lärarnas kompetensutvecklingsbehov i samband med medarbetarsamtal. I intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att det skedde ett kollegialt utbyte i samband med de nya skrivningarna i läroplanen 2022. En lärare berättar att kuratorn i samband med skolans värdegrundsarbete har hållit i en utbildning om värdegrundsorden och arbetet med dessa. Enligt rektorn och lärarna finns inget påtagligt behov av kompetensutveckling för tillfället, och av intervjuerna framgår att lärarna läser på själva om det är något område som de behöver kunskaper inom. Rektorn uppger att lärarna inte har framfört några önskemål gällande kompetensutvecklingsbehov och att hen är trygg med att lärarna har de kunskaper som de behöver för att kunna undervisa inom området. Detta bekräftas av lärarna som också tillägger att om de skulle önska kompetenshöjande insatser finns inget hinder att framföra det till rektorn. Rektorn ser till att lärarna och övrig personal får det stöd de behöver i arbetet med kunskapsområdet, exempelvis genom elevhälsan. Skolsköterskan bistår bland annat med tips och material till undervisningen och har haft "kill- och tjejsnack".

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹ Läroplanen anger vidare att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.²

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Granskningen visar att de diskussioner som förs är främst utifrån oplanerade inslag eller på förekommen anledning, vilket kan medföra att kunskaper om hedersproblematik inte kommer alla elever till del eller att frågor om hedersrelaterat våld och förtryck inte blir återkommande i undervisningen. Genom att undervisningen har inplanerade inslag där frågor om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck ingår kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att bygga trygga och respektfulla relationer. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att utveckla undervisningen för att eleverna ska få möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

² Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag.

förtryck. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och förmedla kunskaper i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta.³

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- utforma utbildningen inom kunskapsområdet så att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande

Läroplanen anger att skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer och att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.⁴

Av granskningen framkommer att rektorn endast i viss mån styr och leder arbetet för hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen. Det finns återkommande insatser i utbildningen vad gäller sexualitet, samtycke och relationer, men rektorn har inte tagit ett särskilt ansvar för att hedersrelaterat våld och förtryck återkommer i utbildningen. Genom att ta ansvar och se till att hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande ger det eleverna möjlighet till progression och fördjupat lärande i utbildningen utifrån kunskapsområdet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn som pedagogisk ledare samt chef över lärarna och övrig personal i skolan tar ansvar för att hedersrelaterat våld och förtryck återkommande ska behandlas i utbildningen. Det kan innebära att ge lärarna ökade förutsättningar att utforma undervisningen om kunskapsområdet så att det återkommer i alla årskurser. Skolverket har material som kan användas i detta.⁵

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Sara Carlsson, enhetschef.

Föredragande i ärendet har varit utredare Anna-Carin Kostic. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Roger Persson och Ewa Mölleryd deltagit.

³ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#) och [Motverka hedersrelaterat våld och förtryck i skolan - Skolverket](#) (hämtad 2025-02-20)

⁴ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁵ [Sexualitet, samtycke och relationer - Skolverket](#) (hämtad 2025-02-20)

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁶

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁸ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁹

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁰

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹¹

⁶ 26 kap. 20 § skollagen.

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 5 § skollagen.

⁹ Prop. 2009/10:165, s. 634.

¹⁰ 2 kap. 25 § skollagen.

¹¹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹²

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹³

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁴

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmönster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁵

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

¹² Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

¹³ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁴ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁵ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁶

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹⁷

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹⁸

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁹

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹⁶ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹⁷ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹⁸ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁹ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²⁰

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²¹

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²²

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²³

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.²⁴ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁵ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer utvecklas

²⁰ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

²¹ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

²² Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

²³ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

²⁴ 2 kap. 9 § skollagen

²⁵ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁶

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²⁷

²⁶ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁷ Lgr22, avsnitt 3. Kursplaner.